

Organizace soudů v ČR a základní principy soudní organizace

(Vybrané otázky)

Obsah

- Pojem soudnictví a soudní moci
- Soudní soustava v České republice
- Vnitřní organizace soudů
- Správa soudnictví
- Základní principy soudní organizace

Pojem soudnictví a soudní moci

Státní moc

- Státní moc (teorie dělby moci)
 - Zákonodárná
 - Výkonná
 - **Soudní**
- Důvody dělby moci
 - Reakce na přirozenou tendenci ke koncentraci moci
 - Garance proti libovůli a zneužití moci
- Vztahy soudní moci k moci zákonodárné a výkonné
 - Oddělenost, samostatnost a nezávislost
 - Systém kontroly a vzájemného vyvažování

Soudnictví - znaky

- Činnost **státu** vykonávaná pouze **nezávislými soudy**
- Spočívající v projednávání a rozhodování **konkrétních věcí**
- Postup je **upraven zákony – procesními řády**
- **Aplikace práva** (vázanost zákonem)
- Výsledkem je **závazné a nezměnitelné rozhodnutí**

Druhy soudnictví

- **Civilní soudnictví**
 - Soukromoprávní věci
- **Trestní soudnictví**
 - Rozhodování o vině a trestu za trestné činy
- **Správní soudnictví**
 - Ochrana veřejných subjektivních práv ohrožených či porušených správními orgány
- **Ústavní soudnictví**
 - Ochrana ústavnosti (tj. nikoliv běžné zákonnosti)

Soudní soustava v České republice

Soustava soudů

- **Jednotná** soudní soustava
 - Zahrnuje všechny soudy ve státě
- **Více** soudních soustav
 - Soudy **obecné** (zpravidla civilní a trestní)
 - Soudy **zvláštní** (např. soustava správních soudů – nikoliv v ČR, ústavní soudnictví)

Článek a instance

- **Článek** soudní soustavy
 - Organizační pojem - postavení soudu v rámci soudní soustavy
 - Jeden nebo (zpravidla) více článků
- **Instance** (stupeň, stolice)
 - Procesní pojem - procesní vztahy při rozhodování o řádných opravných prostředcích

Soustava soudů v ČR

- Dvě soustavy
 - Soustava **obecných** soudů
 - Nejvyšší soud/Nejvyšší správní soud
 - Vrchní soudy
 - Krajské soudy
 - Okresní soudy
 - **Ústavní** soudnictví
 - Jediný článek – Ústavní soud

Okresní soudy

- První a nejnižší článek soudní soustavy
- V civilním řízení soudním působí jako **soudy prvního stupně**, nestanoví-li zákon jinak (§ 9 OSŘ)
- Územní obvody – příloha č. 3 k ZSS
- Pobočky (např. Okresní soud v Bruntále – pobočka v Krnově) viz příloha č. 7 k ZSS

Krajské soudy

- Druhý článek soustavy obecných soudů
- V civilním řízení soudním rozhodují jako
 - Soudy II. stupně, rozhodují-li o odvoláních proti rozhodnutím okresních soudů
 - Soudy I. stupně, a to ve věcech výslovně uvedených v § 9 odst. 2 a 3
- Rozhodují též ve věcech správního soudnictví
- Územní obvody – příloha č. 2 k ZSS
- Pobočky – příloha č. 5 a 6 k ZSS

Vrchní soudy

- Územní obvody – příloha č. 1 k ZSS
 - Vrchní soud v Praze
 - Vrchní soud v Olomouci
- Třetí článek soudní soustavy
- V civilním řízení jsou soudy II. stupně (rozhodují o odvoláních proti rozhodnutím krajských soudů jako soudů I. stupně)

Nejvyšší soud

- Čtvrtý a nejvyšší článek soudní soustavy
- V civilním řízení rozhoduje zejména o dovoláních proti rozhodnutím odvolacích soudů
- Dovolání je mimořádný opravný prostředek, tj. dovolací soud není třetí instancí; civilní řízení je v ČR **dvouinstanční**
- Úkolem NS je **sjednocování judikatury**
- § 20 ZSS (změna právního názoru)

Nejvyšší správní soud

- Vrcholný soudní orgán ve věcech správního soudnictví
- Rozhoduje zejm. o kasačních stížnostech proti rozhodnutím krajských soudů
- Úkoly obdobné jako NS

Vnitřní organizace soudů

Základy vnitřní organizace

- Soudní oddělení
 - Vytváří se podle senátů nebo samosoudců
- Odborné práce provádí **asistent** soudce
- Dále u soudu pracují
 - Vyšší soudní úředníci (viz z. č. 121/2008 Sb.)
 - Justiční čekatelé
 - Soudní tajemníci
 - Soudní vykonavatelé
- **Administrativní práce** provádí soudní kancelář
 - Vedoucí soudní kanceláře
 - Zapisovatelky

Zvláštnosti organizace u NS

- Soudní oddělení se zde vytvářejí v rámci kolegií
 - V současnosti jsou 2 kolegia
 - Občanskoprávní a obchodní
 - Trestní
 - V čele každého kolegia stojí předseda
 - Kolegia např. zauímají stanoviska ve věcech určitého druhu; provádí výběr rozhodnutí do sbírky
 - V rámci kolegií se vytvářejí tzv. **velké senáty**
- Plénum NS
 - Např. projednává (nikoliv přijímá) jednací řád NS

Funkcionáři soudu

- Předseda soudu
- Místopředseda (místopředsedové) soudu
 - Viz Pl. ÚS 87/06 a Pl. ÚS 17/06
- Předsedové kolegií (u NS a NSS)
- Neplatí zásada, že kdo jmenuje, odvolává
 - srov. Pl. ÚS 18/06 a předtím Pl. ÚS 7/02

Správa soudnictví

Úkoly státní správy soudů

- Vytváření podmínek k řádnému výkonu soudnictví, zejména po stránce
 - Personální
 - Organizační
 - Hospodářské (finanční)
 - Výchovné
- Dohled na řádné plnění úkolů soudům svěřených
 - Spisové prověrky
 - Dohled nad úrovní soudních jednání
 - Vyřizování **stížností**
 - Vyhodnocování soudních agend (MSp)
- **Exekutivní** povaha (realizace výkonné moci)

Soudcovské rady

- Soudcovská rada je poradním orgánem předsedy soudu
- Její členy volí soudci působící u konkrétního soudu
- Nerozhoduje, pouze radí
- **Působnost**
 - Vyjadřuje se k osobám kandidátů na předsedu senátu
 - Vyjadřuje se k soudcům, kteří mají být přiděleni či přeloženi k tomuto soudu
 - Projednává návrh rozvrhu práce
 - Vyjadřuje se k zásadním otázkám státní správy soudů

Základní principy soudní organizace

Základní principy soudní organizace

1. Zásada **nezávislosti a nestrannosti** soudů a soudců
2. Zásada výkonu soudnictví pouze **soudem**
3. Zásada **zákonného** soudu a soudce
4. Zásada **obsazení** soudu senátem či samosoudcem
5. Zásada účasti **laického** prvku na výkonu soudnictví

Ad 1) Nezávislost - význam

- Klíčový předpoklad objektivního rozhodování
- Čl. 81 a 82 Ústavy, čl. 36 odst. 1 Listiny, čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 14 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech
- § 1, § 79 ZSS
- Nezávazné dokumenty (OSN, Rada Evropy)

Projevy nezávislosti

- Ústava garantuje nejen nezávislost soudu, ale i nezávislost soudce; rozeznáváme:
 - Institucionální nezávislost soudní moci
 - Funkční nezávislost soudce

Institucionální nezávislost

- Nezávislost na výkonné a zákonodárné moci po stránce organizační a kompetenční
- Vylučuje **přezkum** soudních rozhodnutí jinými orgány než soudy
- Zákaz **ovlivňování** soudců při rozhodování jednotlivých věcí
- Promítá se kupř. i do způsobu **odvolávání** soudních funkcionářů (nyní zrušený § 106 ZSS)

Funkční nezávislost

■ Vázanost soudce

- pouze zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu (čl. 95 Ústavy, § 79 ZSS)
- nikoliv celým právním řádem

■ Soudce je oprávněn posoudit **soulad jiného právního předpisu** se zákonem či mezinárodní smlouvou; dospěje-li k závěru, že podzákonný předpis

- je s nimi **v rozporu**, podzákonný předpis v konkrétním případě neaplikuje
- je s nimi **v souladu**, je povinen řídit se i jím

Záruky soudcovské nezávislosti

- Způsob ustanovování soudců
- Neodvolatelnost a nepřeložitelnost soudce
- Neslučitelnost funkcí
- Ústnost a veřejnost jednání
- Kárná odpovědnost soudce
- Imunita soudce
- Vyloučení soudce pro podjatost

Ad 2) Zásada výkonu soudnictví pouze soudem

- Čl. 81 Ústavy – soudní moc vykonávají **jménem republiky** nezávislé soudy
- Soudnictví je výkonem funkce státu; soudem je proto **vždy pouze státní orgán**
- **Rozhodčí soudy** (ani notář jako soudní komisař nebo soudní exekutor) nejsou v tomto smyslu soudy

Soud x tribunál

- Čl. 6 odst. 1 Úmluvy - **právo na soud** ve věcech týkajících se občanských práv a závazků a jakéhokoliv trestního obvinění
- V originálním znění se nemluví o soudu, ale o **tribunálu**
 - Nejen klasický soud, ale i tribunál, který je
 - **nezávislý a nestranný**
 - **zřízený zákonem a**
 - **nadaný plnou jurisdikcí**

Ad 3) Zásada zákonného soudu a soudce

- Funkce: **zábrana proti účelovému manipulování s jednotlivými věcmi**
- Soud musí být zřízen zákonem
 - O zřízení soudu nemohou rozhodovat orgány moci výkonné
- Pravidla, který soud a soudce věc projedná a rozhodne, musí být stanovena obecně předem **zákonem**, resp. alespoň na základě něj
 - Příslušnost
 - Obsazení soudu
 - Přidělování věcí a zastupování podle rozvrhu práce
 - Vyloučení soudce pro podjatost

Ad 4) Zásada obsazení soudu senátem či samosoudcem

- V civilním řízení:
 - V řízení před okresním soudem jedná senát pouze v pracovních věcech, jinak rozhoduje samosoudce
 - V řízení před krajským soudem rozhoduje senát v odvolacím řízení; v prvním stupni rozhoduje samosoudce
 - Vrchní soudy a Nejvyšší soud rozhodují vždy v senátech
- Rozhodování v jiném obsazení (ledaže místo samosoudce rozhoduje senát) je **zmatečností** řízení [§ 229 odst. 1 písm. f) OSŘ] a porušuje princip zákonného soudce

Ad 5) Zásada účasti laického prvku na výkonu soudnictví

- Čl. 94 odst. 2 Ústavy: „Zákon může stanovit, ve kterých věcech a jakým způsobem se na rozhodování soudů podílejí vedle soudců i další občané.“
- „Další občané“, tj. tzv. **přísedící** se v civilním řízení vyskytují **pouze v pracovních věcech v řízení před okresními soudy**; senát je složen z předsedy (vždy soudce) a 2 přísedících [§ 35 odst. 2 ZSS, § 36a OSŘ]